

VYSTŘEL

 Knizky.sk

ALEKSANDER
SERGEJEVIČ
PUŠKIN

VÝSTŘEL

ALEKSANDER SERGEJEVIČ
PUŠKIN

eknizky.sk

Výstřel by eknizky.sk is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

VÝSTŘEL	1
METELICE	17
STANIČNÍ DOZORCE	33

VÝSTŘEL

Byli jsme rozloženi v městečku ***. Život armádního důstojníka znáte. Dopoledne cvičení, jízdárna; oběd u plukovního velitele nebo v židovské hospodě; večer punč a karty. V *** nebylo jednoho otevřeného domu, ani jediné nevěsty; scházeli jsme se u sebe navzájem a neviděli jsme nic kromě svých uniforem.

V naší společnosti byl jen jeden civilista. Bylo mu asi pětatřicet let a pokládali jsme ho proto za starce. Zkušenost jeho mu poskytovala vůči nám mnoho výhod; k tomu pak jeho obvyklé mrzoutství, přísné mravy a zlý jazyk silně působily na naše mladé mysli. Jeho osud obklopovalo jakési tajemství; zdálo se, že je to Rus, ale jméno měl cizí. Kdysi sloužil jako husar a dokonce šťastně; nikdo neznal příčiny, proč se dal pensionovat v ubohém městečku, kde žil zároveň bídě i marnotratně. Chodil věčně pěšky v obnošeném černém kabátci a jeho stůl byl prostřen pro všechny důstojníky našeho pluku. Jeho oběd tvořily, pravda, dva nebo tři chody, připravené bývalým vojákem, ale šampaňské teklo při tom proudem. Nikdo neznal stavu jeho jmění, ani jeho důchodů a nikdo se neosměloval vyptávat se ho na to. Měl hodně knih, většinou vojenských a románů. Půjčoval je rád ke čtení a nikdy je nežádal zpět; zato nikdy nevracel majiteli knihy, které si vypůjčil. Jeho hlavním zaměstnáním byla střelba z pistole. Stěny

2 Výstřel

jeho pokoje byly proděravěné děrami, díra vedle díry, jako včelí plástev. Bohatá sbírka pistolí byla jediným komfortem chudé hliněné chatrče, kde bydlel. Umění, jehož dosáhl, bylo neuvěřitelné, a kdyby se nabídl, že srazí kulí hrušku s čepice kohokoliv, nikdo z našeho pluku by neváhal nabídnout mu svou hlavu. Naše hovory se často týkaly soubojů. Silvio (tak ho budu jmenovat) se nikdy do nich nemíchal. Na otázku, zda měl příležitost se bít, odpovídal suše, že měl, ale do podrobností se nepouštěl a bylo patrné, že takové otázky mu byly nepříjemné. Měli jsme za to, že má na svědomí nějakou nešťastnou oběť svého strašlivého umění. Jinak nás ani v duchu nenapadlo podezřívát ho z něčeho, co by se podobalo zbabělosti. Jsou lidé, jejichž zevnějšek už sám nepřipouští takového podezření. Nenadálý případ nás uvedl všechny v podiv.

Jednou obědvalo asi deset nás důstojníků u Silvia. Pili jsme jako obvykle, to je mnoho; po obědě jsme začali přemlouvat hostitele, aby se ujal banku. Dlouho se vymlouval, neboť skoro nikdy nehrál; konečně poručil přinést karty, vysypal na stůl asi padesát desetirublovek a usedl k banku. Obklopili jsme ho a začalo se hrát. Silvio měl ve zvyku při hře vůbec nemluvit, nikdy se nepřel a nepouštěl do výkladů. Jestliže se protihráč náhodou přepočítal, ihned bud doplácel přeplatek, nebo zapisoval zůstatek. Znali jsme ho už a nepřekáželi jsme mu, aby počítal po svém; byl však mezi námi důstojník, který byl k nám nedávno přeložen. Hrál také a v rozržitosti zahrnul nadbytečný růžek. Silvio

vzal křídu a podle svého zvyku účet vyrovnal. Důstojník, myslé, že Silvio se zmýlil, pustil se do výkladů. Silvio mlčky pokračoval ve hře. Důstojník ztratil trpělivost, vzal kartáček a vymazal to, co se mu zdálo, že je nadbytečně zapsáno. Silvio vzal tužku a zapsal to znova. Důstojník, rozpálený vínem, hrou a smíchem kamarádů, pokládal se za hluboce uraženého, a chytiv zuřivě se stolu měděný svícen, hodil jej po Silviovi, který měl sotva kdy ráně se uhnout. Zmocnil se nás zmatek. Silvio vstal, zbledl zlostí a s blýskajícima očima řekl: „Milostivý pane, račte odejít a děkujte bohu, že se to stalo v mém domě.“

Nepochybovali jsme o tom, co bude následovat, a pokládali jsme svého nového kamaráda už za zabitého. Důstojník odešel, když byl prohodil, že za urážku je hotov se zodpovídat tak, jak bude panu bankéři libo. Hra pokračovala ještě několik minut; cítíce však, že hostiteli není do hry, nechali jsme jí jeden po druhém a rozešli se po svých kvartýrech, hovoříce o brzkém zmenšení stavu.

Druhého dne jsme se vyptávali už v jízdárně, zda ubohý poručík je ještě živ, když se objevil sám mezi námi; zeptali jsme se ho na totéž. Odpověděl, že o Silviovi nemá ještě nej menší zprávy. To nás udivilo. Šli jsme k Silviovi a našli jsme ho na dvoře, pálicího ránu za ranou do esa, přilepeného na vrata. Přijal nás jako obvykle, nezmiňuje se ani slovem o včerejší příhodě. Minuly tři dny, poručík byl ještě živ. Ptali jsme se s údivem: což se Silvio nebude bít? Silvio se nebil. Spokojil se povrchní omluvou a smířil se.

4 Výstřel

To mu v mínění mládeže neobyčejně uškodilo. Mladí lidé, kteří vidívají v chrabrosti vrchol lidských ctností a omluvu všemožných neřestí, odpouštívají nedostatek odvahy co nejhůře. Ponenáhlu se však na všechno zapomnělo a Silvio si dobyl znovu předešlého svého vlivu.

Jen já jsem se s ním neuměl už sblížit. Maje fantasii už od přírody romantickou, byl jsem nejvíce ze všech připoután k člověku, jehož život byl záhadou a který se mi zdál hrdinou jakési tajemné příhody. Měl mě rád; jen za mé přítomnosti totiž neužíval svého ostrého jazyka, jak to činil za přítomnosti ostatních, a mluvil o různých věcech prostodušně a nezvykle laskavě. Po nešťastném večeru mě však neopouštěla myšlenka, že jeho čest byla pošpiněna a nebyla z jeho vlastní vůle očištěna, tato myšlenka mě neopouštěla a překážela mi chovat se k němu jako dřív; bylo mi stydno dívat se na něho. Silvio byl příliš moudrý a zkušený, zpozoroval to a dovtípil se, co bylo příčinou. Jak se zdálo, rozhořčovalo ho to, aspoň jsem dvakrát pozoroval, že touží po tom, aby mi celou věc vyloužil; ale vyhýbal jsem se takové příležitosti a Silvio toho nechal. Od těch dob jsem se s ním vídal jen u přítomnosti kamarádů a dřívější naše otevřené hovory zmizely.

Obyvatelé hlavního města, žijící v neustálém rozptylování, nemají potuchy o mnoha dojmech tak dobře známých obyvatelům vesnic nebo městeček, na příklad o očekávání dne pošty: v úterý a v pátek byla naše plukovní kancelář plna důstojníků; ten čekal peníze, onen dopisy,

třetí noviny. Balíčky byly obvykle otvírány hned tam, novinky navzájem sdělovány a kancelář poskytovala obraz velmi živý. Silvio dostával dopisy adresované na náš pluk a obyčejně tam býval také. Jednou dostal list, s něhož strhl pečeť s tváří neobyčejně netrpělivou. Když letěl očima po řádcích, jeho oči se blýskaly. Důstojníci, z nichž každý byl zabrán do svých dopisů, nezpozorovali nic.

„Pánové,“ řekl jim Silvio, „okolnosti vyžadují, abych bez prodlení odejel; jedu dnes v noci; doufám, že neodmítnete pozvání na poslední oběd u mne. Čekám i vás,“ pokračoval, obrátiv se ke mně, „čekám docela jistě.“ S těmi slovy rychle odešel; my pak, dohodnuvše se, že se sejdem u Silvia, rozešli jsme se každý svým směrem.

Přišel jsem k Silviovi v určenou hodinu a našel jsem u něho skoro celý pluk. Veškeren jeho majetek byl už složen; zůstaly jen prázdné, prostřílené stěny. Usedli jsme ke stolu; hostitel byl v neobyčejně dobré náladě a jeho veselost se stala brzy všeobecnou; co minutu bouchaly zátky, číše se pěnily a šuměly bez ustání a my přáli odjíždějícímu velmi horlivě šťastnou cestu a mnoho štěstí. Od stolů jsme vstali až pozdě večer. Když jsme hledali své čapky, Silvio, louče se se všemi, vzal mě za ruku a zastavil v touž chvíli, kdy jsem se chystal také odejít.

„Musím si s vámi promluvit,“ řekl tiše. Zůstal jsem.

Hosté odešli; zůstali jsme sami dva, usedli proti sobě a zapálili si mlčky dýmku. Silvio byl pln starosti; nebylo už ani stopy po jeho křečovitě veselosti. Pochmurná bledost, blýskající oči a hustý dým, vypouštěný z úst, dodávaly mu

6 Výstřel

vzhledu skutečného dábla. Minulo několik minut a Silvio přerušil mlčení. „Snad se už nikdy nevidíme,“ řekl mi, „před rozloučením jsem vám chtěl něco vysvětlit. Všiml jste si asi, že si cizího mínění vážím málo; ale vás mám rád a cítím, že by mi bylo těžko zanechat ve vaší mysli nesprávný dojem.“

Přerušil se a začal nácipávat svou dohořelou dýmku; mlčel jsem se sklopenýma očima.

„Bylo vám divné,“ pokračoval, „že jsem nežádal zadostučinění od toho opilého šílence R... Uznáte, že poněvadž jsem měl právo zvolit si zbraně, měl jsem jeho život ve svých rukou a že můj život byl skoro mimo nebezpečí; mohl bych svou umírněnost připisovat jen své velkodušnosti, ale nechci lhát. Kdybych mohl potrestat R..., aniž bych vydával svůj život v nebezpečí, neodpustil bych mu ani za nic.“ Díval jsem se na Silvia udiveně. Takové přiznání mě docela zmátlo. Silvio pokračoval.

„Právě tak je to: nemám práva vydávat se v nebezpečí smrti. Před šesti lety jsem dostal pohlavek a můj nepřítel je ještě živ.“

Má zvědavost byla silně podrážděna. „Nebil jste se s ním?“ zeptal jsem se. „Rozvedly vás asi okolnosti?“

„Bil jsem se s ním,“ odpověděl Silvio, „a to je památka na náš souboj.“ Silvio vstal a vyndal z krabice červenou čapku se zlatým střepečkem a zlatými prýmký (to, čemu Francouzi říkají bonnet de police); nasadil si ji; byla proštělena dva palce nad čelem.

„Víte,“ pokračoval Silvio, „že jsem sloužil v *** pluku

husarů. Mou povahu znáte; jsem zvyklý být všude první, ale v mládí to byla u mne vášeň. V naší době bylo rváčství v módě; byl jsem prvním rváčem v armádě. Chlubili jsme se, jak umíme pít: přepil jsem slavného B..., opěvovaného D. D-m. V našem pluku byly souboje každou chvíli: byl jsem při všech buď jako svědek, nebo jako aktivní osoba.

Kamarádi mě zbožňovali a velitelé pluku, co chvíli střídání, se na mne dívali jako na nutné zlo.

Těšil jsem se klidně (nebo neklidně) ze své slávy, když k nám byl přidělen mladý, bohatý muž ze znamenité rodiny. (Nechci ho jmenovat.) Jakživ jsem neviděl tak skvělého miláčka štěstěny! Představte si mládí, rozum, krásu, nejbujnější veselost, nej spolehlivější chrabrost, zvučné jméno, peníze, které nepočítal a které mu nikdy nedocházely, a představte si, jak asi na nás působil. Mé prvenství se zakolísalo. Sveden mou slávou, vyhledával mé přátelství; přijal jsem ho chladně, a on se ode mne bez lítosti vzdálil. Začal jsem ho nenávidět. Jeho úspěchy u pluku a ve společnosti žen mě uváděly do úplného zoufalství. Začal jsem vyhledávat s ním spory; na mé epigramy odpovídal epigramy, které se mi zdávaly neočekávanějšími a vtipnějšími než mé a které byly nepoměrně veselejší; on žertoval, a já se zlobil. Konečně jednou na plese u polského šlechtice, vida, že je předmětem pozornosti všech dam a zvláště hostitelky, s kterou jsem měl poměr, řekl jsem mu do ucha nějakou malichernou drzost. Zapálil se a dal mi pohlavek. Vrhli

8 Výstřel

jsme se k šavlím; dámy padaly do mdlob; roztrhli nás a též noci jsme se měli bít.

Bylo to na úsvitě. Stál jsem na určeném místě se svými sekundanty. Očekával jsem svého protivníka s nevysvětlitelnou netrpělivostí. Jarní slunce vyšlo a začínalo už horoko. Spatřil jsem ho z dálky. Šel pěšky, bluzu na šavli, jsa provázen jedním sekundantem. Šli jsme mu naproti. Přiblížil se, drže čepici plnou třešní. Sekundanti odměřili nám dvanáct kroků. — Měl jsem první ránu; ale rozrušení a vztek byl ve mně tak silný, že jsem nedůvěřoval pevnosti své ruky, a abych si dal kdy vychladnout, postoupil jsem mu první výstřel; můj protivník nesouhlasil. Bylo stanoveno, že budeme metat los: první číslo dostal on, věčný miláček štěstěny. Namířil a prostřelil mi čapku. Ted' bylo na mně. Jeho život byl konečně v mých rukou; díval jsem se na něho žíznivě, snaže se zachytit alespoň stín neklidu. Stál před pistolí, vybíraje z čapky zralé třešně a vyplivuje pecky, které létaly až ke mně. Jeho lhostejnost mě uvedla v zběsilost. Co mi pomůže, pomyslel jsem si, zbavit ho života, když si ho vůbec neváží? Hlavou mi kmitla vzteklá myšlenka. Spustil jsem pistoli. Zdá se, že nemáte ted' myšlenky na smrt, řekl jsem mu, ráčíte snídat; nechci vám překážet. Vůbec mi nepřekážíte, namítl, rače střílet, ale ostatně, jak vám libo; váš výstřel vám zůstane; jsem vždy hotov k vašim službám. Obrátil jsem se k našim sekundantům s prohlášením, že nemám v úmyslu ted' střílet, a tak souboj skončil.

Odešel jsem do výslužby a vzdálil jsem se do tohoto

městečka. Od těch dob neuplynul ani jediný den, abych nemyslel na pomstu. Nyní přišla má hodina...“

Silvio vyndal z kapsy psaní, které dopoledne dostal, a dal mi je přečíst. Kdosi (zdálo se, že jeho důvěrník) mu psal z Moskvy, že známá osoba se má brzy oženit s mladým a krásným děvčetem.

„Uhodnete,“ řekl Silvio, „kdo je ta známá osoba. Jedu do Moskvy. Uvidíme, zda tak lhostejně přijme smrt před svou svatbou, jako ji očekával kdysi při svých třešních!“

Při těch slovech Silvio vstal, mrštil svou čapkou o zem, začal chodit po pokoji sem a tam jako tygr v kleci. Poslouchal jsem ho bez hnutí; podivné, odporující si pocity mě rozechvívaly.

Vešel sluha a hlásil, že koně jsou připraveni. Silvio mi stiskl pevně ruku; políbili jsme se. Usedl do vozu, kde byly dva kufry, jeden s pistolemi, druhý s ostatními jeho věcmi. Rozloučili jsme se ještě jednou a koně se dali do běhu.

Minulo několik let a rodinné okolnosti mě přinutily odstěhovat se do chudé vesničky N-ského okresu. Zabýváje se hospodářstvím, nepřestal jsem v duchu vzdychat po svém dřívějším hlučném a bezstarostném životě. Nejtěžší pro mě bylo zvyknout si na to, trávit podzimní a zimní večery v úplné samotě. Do oběda jsem ještě jakž takž probil čas výklady se starostou, ježděním za prací nebo obchůzkami nových zařízení; jakmile však se začínalo svečeřít, nevěděl jsem vůbec, co počít. Malý

10 Výstřel

počet knih, které jsem našel pod skříněmi a v komoře, jsem se naučil znát nazpaměť. Všechny pohádky, na které jen si mohla vzpomenout klíčnice Kirilovna, jsem už slyšel; písně žen mě plnily tesknoutou. Dával jsem se do pití neslazených likérů, ale bolela mě po nich hlava; ba přiznám se, dostal jsem strach, že se ze mne stane piják, hoře, to je nejhořčejší piják, čehož jsem viděl v našem okrese množství případů. Ve svém okolí jsem neměl blízkých sousedů kromě dvou nebo tří hořkých, s nimiž beseda se skládala většinou z krkání a vzdechů. Samota byla snesitelnější.

Na čtyři versty ode mne byl bohatý statek, náležející hraběnce B...; bydlel tam však jen správce a hraběnka navštívila svůj statek jen jednou, prvního roku po své svatbě, ale ani to tam nebyla déle než měsíc. Ale drahého jara mé klausury se roznesla zpráva, že hraběnka s mužem přijede na léto do své vesnice. Přijeli opravdu začátkem měsíce června.

Příjezd bohatého souseda je důležitou epochou v životě obyvatelů vesnic. Statkáři a jejich čeled si o tom vykládají dva měsíce před tím a tři roky po tom. Co se mne týče, přiznávám se, že zpráva o příjezdu mladé a krásné sousedky na mne silně působila; hořel jsem netrpělivostí ji spatřit, a proto jsem se první neděli po jejím příjezdu vypravil po obědě do vesnice *** představit se jejich jasnostem jako nejbližší soused a nejpokornější sluha.

Lokaj mě uvedl do hraběcí pracovny a šel mě ohlásit. Rozlehlá pracovna byla vypravena se všemožnou elegancí;

kolem zdí stály skříně s knihami a nad každou bronzová busta; nad mramorovým krbem viselo široké zrcadlo; podlaha byla potažena zeleným sukmem a vystlána koberci. Odvyknuv ve svém ubohém zákoutí eleganci a nevida už dlouho cizího bohatství, ztratil jsem kuráž a čekal jsem na hraběte s jakýmsi chvěním, jako prosebník z provincie očekává příchod ministra. Dveře se otevřely a vstoupil krásný asi dvaatřicetiletý muž. Hrabě ke mně přistoupil s otevřeným a přátelským pohledem; snažil jsem se nabýt ducha a chtěl jsem se začít představovat, ale předešel mě. Usedli jsme. Jeho volný a laskavý hovor brzy rozptýlil mou zdivočelou stydlivost; začal jsem už nabývat své obvyklé nálady, když náhle vstoupila hraběnka a mne se zmocnil zmatek mnohem větší než dřív. Byla to opravdu kráska. Hrabě mě představil; chtěl jsem se zdát nenuceným, ale čím více jsem se snažil o nenucený hovor, tím více jsem cítil svou neohrabanost. Manželé, aby mi dali kdy vzpamatovat se a zvyknout si na novou známost, začali mluvit mezi sebou, jednajíce se mnou jako s dobrým sousedem a bez okolků. Mezitím jsem začal chodit sem a tam, prohlížeje si knihy a obrazy. V obrazech se nevyznám, ale jeden z nich upoutal mou pozornost. Byl to jakýsi pohled ze Švýcar, nezarazila mě však na něm malba, ale to, že obraz byl prostřelen dvěma kulemi, které do něho byly vypáleny jedna za druhou. „To je krásný výstřel,“ řekl jsem, obraceje se k hraběti. „Ano,“ odpověděl, „podivuhodný výstřel. Střelíte dobře?“ pokračoval. „Znamenitě,“ odpověděl jsem rozradován, že hovor ko-

12 Výstřel

nečně přešel na předmět mně blízký. „Na třicet kroků kartu nechybím, ovšem ze známé pistole.“ — „Opravdu?“ řekla hraběnka s velmi pozornou tváří; „a ty, příteli, trefíš kartu na třicet kroků?“ — „Někdy!“ odpověděl hrabě. „Někdy to zkusíme. Svého času jsem nestřílel špatně; ale čtyři roky jsem už nevzal pistoli do ruky.“ — „Och,“ podotkl jsem, „v tom případě se vsadím, že Vaše Jasnost netrefí kartu ani na dvacet kroků: pistole vyžaduje denního cviku. To znám ze zkušenosti. V našem pluku jsem byl pokládán za jednoho z nejlepších střelců. Jednou jsem neměl náhodou pistoli celý měsíc v rukou: mé pistole byly v opravě; a co byste řekl. Jasnosti? Když jsem pak začal po prvé střílet, netrefil jsem čtyřikrát po sobě na pětadvacet kroků láhev. Sloužil u nás jeden rytmistr, vtipný a bystrý chlapík; náhodou byl při tom a řekl mi: Nějak se ti, brachu, na tu lahvičku třese moc ruka. Ne, Jasnosti, cvičení se nesmí zanedbávat, jinak si najednou odvyknete. Nejlepší střelec, kterého se mi podařilo vidět, střílel denně aspoň třikrát před obědem. Měl to ve zvyku jako sklenku vodky.“ Hrabě a hraběnka byli rádi, že jsem se rozhovořil. „A jak střílel?“ zeptal se mne hrabě. — „Tak, Jasnosti: spatří najednou, že na zed sedla moucha: vy se smějete, hraběnko? Na mou duchu, je to pravda. Spatří mouchu a křikne: Kuzko, pistoli! Kuzka mu přinese nabitou pistoli. On pif! a vrazí mouchu do zdi!“ — „Ku podivu!“ řekl hrabě. „A jak se jmenoval?“ — „Silvio, Jasnosti.“ — „Silvio!“ vykřikl hrabě vyskočiv; „vy jste znal Silvia?“ „Jak by ne, Jasnosti; byli jsme přáteli; byl v našem pluku přijímán jako

kamarád; ale pět let už nemám o něm žádné zprávy. I Vaše Jasnost ho tedy znala?“ — „Znal, dobře znal. Nevypravoval vám jeden velmi podivný příběh?“ „Snad ne o tom polhavku, Jasnosti, který dostal na plese od nějakého dareby?“ — „A řekl vám jméno toho dareby?“ „Ne, Jasnosti, neřekl... ach Jasnosti,“ pokračoval jsem, dohaduje se pravdy. „Odpusťte... nevěděl jsem... snad ne vy ?...“ — „Ano, já,“ odpověděl hrabě s tváří neobyčejně rozechvělou, „a prostřelený obraz je památkou na naše poslední setkání...“ — „Ach drahoušku,“ řekla hraběnka, „pro Boha, nevypravuj; pro mne bude hrůzou to poslouchat.“ — „Ne,“ namítl hrabě; „řeknu všechno, on ví, jak jsem jeho přítele urazil: ať ví, jak se mi Silvio pomstil.“ — Hrabě mi přisunul křeslo a uslyšel jsem se živou zvědavostí toto vypravování.

„Před pěti lety jsem se oženil. První měsíc, the honeymoon, jsem strávil tady v téhle vesnici. Jsem tomuto domu zavázán za nej lepší chvíle života a za jednu z nej těžších vzpomínek.

Jednou večer jsme jezdili spolu na koni; ženin kůň začal nějak jankovatět; polekala se, odevzdala mi uzdu a šla pěšky domů; jel jsem napřed. Na dvoře jsem spatřil cestovní vůz; řekli mi, že v mé pracovně sedí muž, který nechce říci své jméno a který jednoduše prohlásil, že má se mnou co dělat. Vstoupil jsem do tohoto pokoje a spatřil jsem ve tmě zaprášeného člověka se zarostlou bradou; stál tady u krbu. Přistoupil jsem k němu, snaže se vzpomenouti

14 Výstřel

si na jeho rysy. „Tys mě nepoznal, hrabě? řekl třesoucím se hlasem. Silvio! vykřikl jsem a přiznám se, cítil jsem, jak mi hrůzou vstaly vlasy. Ano, tak, pokračoval, „mám na tebe výstřel; přijel jsem vystřelit svou pistolí; jsi připraven? Z postranní kapsy mu trčela pistole. Odměřil jsem dvanáct kroků a postavil se tam do kouta, prose ho, aby vystřelil brzy, dřív, než se žena vrátí. Váhal – žádal o světlo. Přinesli svíčky. — Zavřel jsem dveře, poručil, aby nikdo nevstupoval, a znovu jsem ho prosil, aby vystřelil. Vyndal pistolí a mířil... Počítal jsem vteřiny... myslel jsem na ni... Minula strašná minuta! Silvio spustil ruku. Lituji, řekl, „že pistole není nabita třeshňovými peckami... kulka je těžká. Pořád se mi zdá, že tohle není souboj, ale vražda: nejsem zvyklý střílet na bezbranného. Začnem znova; metejme los, kdo má střílet první. Hlava se mi točila... tuším, že jsem nesouhlasil... konečně jsme nabili ještě jednu pistolí; stočili jsme dva papírky; vložil jsem je do čapky, kterou jsem kdysi prostřelil; vytáhl jsem opět první číslo. „Ty jsi, hrabě, ďábelsky šťasten,“ řekl s úsměškem, na který nikdy nezapomenu. Nechápu, co to se mnou bylo a jakým způsobem mě k tomu mohl přinutit... ale vystřelil jsem a trefil tady do toho obrazu. (Hrabě ukázal prstem na prostřelený obraz; jeho tvář hořela jako oheň; hraběnka byla bledší než její šátek: nemohl jsem se zdržet a vykřikl jsem.) Vystřelil jsem,“ pokračoval hrabě, „a sláva Bohu, netrefil; tu Silvio... (v tu chvíli byl opravdu strašný) Silvio začal mířit na mne. Náhle se dveře otevřely, Máša vběhne a s výkřikem se mi vrhne kolem krku. Její přítomnost

mi vrátila ducha. Miláčku, řekl jsem jí, copak nevidíš, že žertujeme? Jak ses polekala! Jdi, vypij sklenku vody a přijď k nám; představím ti starého přítele a kamaráda. Máša stále ještě nechtěla věřit. ‚Řekněte, mluví muž pravdu?‘ řekla, obracejíc se k hroznému Silviovi; Je to pravda, že oba žertujete? ‚On stále žertuje, hraběnkó,‘ odpověděl jí Silvio; Jednou mi dal ze žertu pohlavek, ze žertu mi prostřelil tady tuhle čapku, ze žertu mě teď netrefil; a teď jsem dostal chuť já zažertovat...‘ Při těch slovech chtěl na mě namířit... v její přítomnosti... Máša se mu vrhla k nohám. ‚Vstaň, Mášo, styd se!‘ vykřikl jsem zuřivě; ‚a vy, pane, se přestaňte vysmívat ubohé ženě! Budete střílet, či nebudete?‘ — Nebudu, odpověděl Silvio, Jsem spokojen: viděl jsem tvůj zmatek, tvou zbabělost; donutil jsem tě, abys na mě vystřelil, to mi stačí. Budeš na mě pamatovat. Odevzdávám tě tvému svědomí.‘ Tu chtěl už vyjít, ale zastavil se ve dveřích, ohlédl se na obraz, který jsem prostřelil, vystřelil naň téměř bez míření a zmizel. Žena ležela v mdlobách; lidé se ho neodvážili zastavit a hleděli na něho s hrůzou; vyšel na zápraží, zavolal vozku a odjel dřív, než jsem se mohl vzpamatovat.“

Hrabě umkl. Tak jsem se dověděl konec povídky, jejíž začátek mě kdysi tak zarazil. S jejím hrdinou jsem se už nesetkal. Vypravuje se, že Silvio v době vzpoury Alexandra Ypsilantiho velel oddílu heteristů a byl zabit ve srážce pod Skuljanami.

METELICE

Koncem roku 1811, v památné nám době, žil na svém statku Nenaradově dobrý Gavrila Gavrilovič R... byl znám po celém okolí svou pohostinností a dobromyslností; jeho sousedé každou chvíli k němu jezdili najíst se, napít, zahrát si v boston o pětikopejkové sázky s jeho ženou a někteří proto, aby se podívali na jejich dcerku, Marju Gavrilovnu, urostlé, bledé, sedmnáctileté děvče. Byla pokládána za bohatou nevěstu a mnozí ji předem určovali pro sebe nebo pro své syny.

Marja Gavrilovna byla vychována francouzskými romány a následkem toho byla zamilována. Předmětem její lásky byl chudý armádní poručík, který trávil dovolenou ve své vesnici. Mladý muž hořel ovšem stejnou vášní a rodičové jeho zamilované ovšem, pozorující jejich vzájemnou náklonnost, zakázali dceři na něho i myslit a přijímali ho hůř než pensionovaného písaříčka.

Naši milenci si dopisovali a denně se vídali o samotě v sosnovém háji anebo u staré kapličky. Tam se druh druhu zapřísáhl věčnou láskou, tam si stěžovali na osud, tam také strojili různé plány. Korespondence a hovory je tak přivedly (jak je zcela přirozeno) k těmto úvahám: nemůže-li druh bez druhu dýchat a vůle krutých rodičů našemu štěstí překážít, nemůžeme se obejít bez ní? Tato šťastná myšlenka napadla ovšem nejdříve mladého muže a

velmi se arci zalíbila romantické fantasii Marji Gavrillovny. Přišla zima a zamezila jejich schůzky; tím živěji pokračovala korespondence. Vladimír Nikolajevič ji v každém psaní prosil, aby se mu oddala, tajně si ho vzala, aby se na nějakou dobu skryli a pak aby se vrhli k nohám rodičů, kteří zajisté budou nakonec dojeti heroickou stálostí a neštěstím milenců a zcela jistě jim řeknou: Děti! Pojdte do naší náruče!

Marja Gavrillovna dlouho váhala; množství plánů na útěk zavrhli. Konečně dala svůj souhlas. Určený den neměla večerět, měla se vzdálit do svého pokoje pod záminkou bolení hlavy. Její děvče bylo ve spiknutí; obě měly sestoupit do zahrady zadními dveřmi, za zahradou najít připravené saně, posadit se do nich a jet do vesnice Žabrina, vzdálené pět verst od Nenaradova, a to přímo do kostela, kde je už Vladimír měl očekávat.

Před rozhodným dnem nespala Marja Gavrillovna celou noc; skládala, balila prádlo i šaty, napsala dlouhé psaní jedné cituplné slečince, své kamarádce, jiné svým rodičům. Loučila se s nimi velmi dojemnými slovy, omlouvala svůj přestupek nepřekonatelnou silou vášně a končila tím, že za nejbláženější chvíli svého života bude pokládat onu, kdy jí bude dovoleno vrhnout se k nohám svých nejdražších rodičů. Když byla zapečetila obě psaní tulským pečetítkem, na němž byla dvě planoucí srdce s příslušným textem, vrhla se před samým úsvitem na lož a zdřímla; ale i pak ji probouzely strašné sny. Hned se

jí zdálo, že ji ve chvíli, kdy sedá do saní, aby jela na svatbu, otec zastavuje, vleče mučivě rychle po sněhu a vrhá do temného bezedného sklepa... a ona letí střemhlav se srdcem nevýslovně tesknícím; hned viděla Vladimíra, ležícího na trávě, bledého, krví ztropeného. Umíraje, úpěnlivě ji prosil dojmavým hlasem, aby si pospíšila se svatbou... a jiná nesmyslná, ošklivá vidění se míhala před ní — jedno za druhým. Konečně vstala bledší než obvykle a s opravdovým bolením hlavy. Otec i matka zpozorovali její rozechvění; jejich něžná starostlivost a neustálé otázky: Co je ti, Mášo? Nejsi nemocna, Mášo? rozdíraly jí srdce. Snažila se je uklidnit, zdát se veselou, ale neuměla to. Nadešel večer. Myšlenka, že tráví poslední den uprostřed své rodiny, jí trýznila srdce. Byla polomrtvá; tajně se loučila se všemi osobami, se všemi věcmi, které ji obklopovaly. Podali večeri; srdce jí začalo silně tlouci. Třesoucím se hlasem prohlásila, že nemá na večeri chuť, a začala se loučit s otcem a matkou. Políbili ji, a jako obvykle jí požehnali: div se nedala do pláče. Když přišla do svého pokoje, vrhla se do křesla, a slzy ji zalily. Děvče jí domlouvalo, aby se uklidnila a nabyla zas ducha. Všechno bylo připraveno. Za půl hodiny měla Máša opustit rodný dům, svůj pokoj, tichý dívčí život... Venku byla metelice; vítr vyl, okenice se chvěly a klepaly; vše se jí zdálo hrozbou a špatným znamením. Všechno v domě brzy ztichlo a usnulo. Máša se zabalila do šálu, oblékla teplý kabát s kapucí, vzala do ruky svou skříňku a vyšla na zadní zápraží. Služka nesla za ní dva uzly. Sestoupily do zahrady. Mete-

20 Výstřel

lice neumlkala; vítr dul proti nim, jako by se snažil mladou zločinku zastavit. Stěží došli na konec zahrady. Na silnici je čekaly saně. Promrzlí koně nestáli na místě; Vladimírův kočí se procházel před ojí a krotil bujnost koní. Pomohl slečně i jejímu děvčeti do saní, uložil uzly a skříňku, vzal do ruky opratě a koně se rozletěli. Poručíme slečnu do ochrany osudu a umění kočího Terešky a obrátíme se k našemu mladému milenci.

Vladimír celý den jezdil. Dopoledne byl u žadrinského kněze; stěží se s ním dohodl; potom jel hledat svědky mezi sousedními statkáři. První, k němuž přišel, čtyřicetiletý pensionovaný kornet Dravin, ochotně souhlasil. Ta příhoda, ujišťoval, mu připomíná dřívější doby a husarské kousky. Přemluvil Vladimíra, aby u něho zůstal na oběd, a ujistil ho, že o druhé dva svědky nebude nouze. Opravdu hned po obědě přišel geometr Schmidt s kníry a ostruhami, a syn okresního policejního kapitána, šestnáctiletý mladíček, který nedávno vstoupil do husarského pluku. Oba nejenom že přijali návrh Vladimírův, ale dokonce se mu zapřísáhli, že jsou hotovi obětovat pro něho život. Vladimír je nadšeně přijal a jel domů přichystat se.

Už dávno se smrákalo. Vypravil spolehlivého Terešku se svou trojkou do Nenaradova a dal mu podrobný, obšírný rozkaz, pak poručil, aby pro něho zapřáhli malinké saně s jedním koněm, a sám bez kočího se vypravil do

Žadrina, kam měla za dvě hodiny přijet i Marja Gavrilovna. Cestu znal a nebylo tam dál než dvacet minut.

Sotva však Vladimír vyjel za humna, do polí, zdvihl se vítr a nastala taková metelice, že neviděl na krok. Za minutu byla cesta zaváta; okolí zmizelo v kalné a nažloutlé mlze, jíž poletovaly bílé chomáče sněhu; obloha se slila se zemí; Vladimír se octl v širém poli a marně se snažil dostat se znovu na cestu; kůň šel nazdařbůh a co chvíle buď vjel do závěje, nebo padal do jámy; saně se každou chvíli převrhly. Vladimír se jen snažil, aby neztratil směr. Ale zdálo se mu, že už minulo více než půl hodiny a on že stále ještě nepřijíždí do žadrinského háje. Minulo ještě asi deset minut; háj nebylo stále ještě vidět. Vladimír jel po poli prorytém hlubokými stržemi. Metelice neuléhala, nebe se nejasnilo. Kůň začínal být unaven a pot se s něho jen lil, přestože byl každou chvíli po břicho ve sněhu.

Konečně shledal, že nejede správně. Vladimír se zastavil: začal přemýšlet, vzpomínat, uvažovat a konečně přišel k názoru, že měl jet vpravo. Jel vpravo. Kůň sotva šel. Byli už na cestě více než hodinu. Žadrino muselo být blízko. Ale jel, jel a pole nemělo konce. Všude závěje a strže; saně se každou chvíli převrhly, každou chvíli je zdvíhal. Čas míjel; Vladimír začal být silně rozčilen.

Konečně se stranou cosi začernalo. Vladimír tam namířil. Když se přiblížil, spatřil háj. Sláva Bohu, pomyslí si, teď je to blízko. Jel kolem háje, doufaje, že přijde co nevidět na známou cestu nebo objede háj kolem dokola;

22 Výstřel

Žadrino bylo hned za ním. Cestu brzy našel a vjel do tmy stromů, obnažených zimou. Tam vítr nemohl řídit; cesta nebyla zaváta; kůň nabyl sil a Vladimír se uklidnil.

Ale jel, jel a Žadrina neviděl; háj neměl konce. Vladimír s hrůzou shledal, že zajel do neznámého lesa. Zmocnilo se ho zoufalství. Práskl do koně; ubohé zvíře chtělo klusat, ale brzy začalo polevovat a za čtvrt hodiny šlo krokem přes veškeré úsilí nešťastného Vladimíra.

Ponenáhlu začaly stromy řidnout a Vladimír vyjel z lesa; Žadrina neviděl. Bylo asi kolem půlnoci. Slzy mu vytryskly z očí; jel nazdařbůh. Nepohoda utichla, mraky se rozprchly, před ním ležela rovina vystlaná bílým vlnitým kobercem. Noc byla dost jasná. Spatřil nedaleko vesničku asi o čtyřech nebo pěti staveních. Vladimír k ní zajel. U první chalupy vyskočil ze saní, přiběhl k oknu a začal klepat. Za několik minut se zdvihla dřevěná okenice a stařec vysunul šedivou svou bradu. „Co chcete?“ „Je daleko do Zadrina?“ — „Jestli je daleko do Zadrina?“ — „Ano, ano! Daleko?“ — „Ne; asi deset verst.“ Při té odpovědi se Vladimír chytil za vlasy a zůstal bez pohnutí jako člověk odsouzený na smrt.

„A odkud ty jsi?“ pokračoval stařec. Vladimíru se nechtělo odpovídat na otázky. „Můžeš, starý,“ řekl, „sehnat koně do Zadrina?“ — „Kdepak u nás koně,“ odpověděl sedlák. — „A nemohl bych od tebe dostat průvodce? Zaplatím, co bude libo.“ — „Počkej,“ řekl stařec, spouštěje okenici, „pošlu ti syna; ten tě doprovodí.“ Vladimír

začal čekat. Ale neminula ani minuta a začal opět klepat. Okenice se zdvihla, brada se ukázala. „Co chceš?“ — „Co tvůj syn?“ — „Hned přijde, obouvá se. Ale tys promrzl? Pojď se ohřát!“ — „Děkuji, pošli mi honem syna.“

Vrata zaskřípala; vyšel mládenec s dubovou holí a šel vpředu, hned ukazuje, hned hledaje cestu, zavátou sněhovými závějemi. „Kolik je hodin?“ zeptal se Vladimír. „Brzy už bude svítat,“ odpověděl mladý sedlák. Vladimír nepřonesl už ani slova.

Kohouti kokrhali a bylo už světlo, když dojeli do Žadrina. Kostel byl zavřen. Vladimír zaplatil průvodci a jel na kněžův dvůr. Na dvoře jeho trojka nestála. Jaká zpráva ho očekávala!

Ale vraťme se k dobré rodině nenaradovského statkáře a podívejme se, co se děje u nich.

Nic.

Starí se probudili a vstoupili do salonu. Gavrila Gavrilovič v noční čepičce a soukenné kazajce, Praskovja Petrovna ve vatovaném županu. Přinesli samovar a Gavrila Gavrilovič poslal děvče k Marji Gavrilovně s dotazem, jak jí je a jak strávila noc. Děvče se vrátilo se zprávou, že slečna spala špatně, ale že je jí teď líp a že přijde hned do salonu. Dveře se vskutku otevřely a Marja Gavrilovna pozdravila tatínka a maminku.

„Co tvá hlava, Mášo?“ zeptal se Gavrila Gavrilovič. — „Je mi líp, tatínku,“ odpověděla Máša. — „Přiotrávil tě asi včera kouř z kamen,“ řekla Praskovja Petrovna. — „Možná, maminko,“ odpověděla Máša.

24 Výstřel

Den minul šťastně, ale v noci se Máša rozstónala. Poslali do města pro lékaře. Přijel navečer a zastihl nemocnou v blouznění. Objevila se silná horečka a ubohá nemocná byla dvě neděle mezi životem a smrtí.

V domě o chystaném útěku nikdo nevěděl. Psaní, napsaná den před tím, byla spálena; její komorná nikomu nic neřekla, bojíc se hněvu pánů. Kněz, pensionovaný kornet, oknírovaný geometr a maličký hulán byli tiše, a ne nadarmo. Kočí Tereško nemluvil nikdy nic zbytečného ani v opici. A tak bylo tajemství uchováno víc než půl tuctem spiklenců. Ale Marja Gavrilovna sama v neustalém blouznění své tajemství vypověděla. Ale její slova byla tak nesouvislá a nesrozumitelná, že matka, která se od její postele nehýbala, mohla z nich vystihnout jen tolik, že její dcera byla smrtelně zamilována do Vladimíra Nikolajeviče a že příčinou její nemoci byla patrně láska. Poradila se se svým mužem a několika sousedy a všichni nakonec jednomyslně rozhodli, že to je patrně osudem Marji Gavrilovny, že osudu ani na koni neujedeš, že chudoba není hřích, že člověk nežije s bohatstvím, ale s člověkem, a podobně. Mravoučná přísloví bývají ku podivu prospěšná v takových případech, kdy můžeme sami od sebe k svému ospravedlnění jen málo co vymyslet.

Mezitím se slečna začala uzdravovat. Vladimíra nebylo už dávno v domě Gavrily Gavriloviče ani vidět. Byl přestrašen tím, jak ho obvykle přijímali. Usnesli se poslat k němu a ohlásit mu neočekávané štěstí: souhlas k

sňatku. Ale jaký byl úžas nenaradovských statkářů, když v odpověď na své písemné pozvání dostali od něho pološílené psaní! Prohlašoval jim, že jeho noha nikdy nepřestoupí jejich práh, a prosil, aby zapomněli na nešťastníka, jemuž zbývá jediná naděje: naděje na smrt. Za několik dní se dověděli, že Vladimír odjel k armádě. To bylo v roce 1812.

Dlouho to nesměli uzdravující se Máši říci. Ta Vladimíra nikdy ani slovem nepřipomínala. Za několik měsíců, když našla jeho jméno v seznamu těch, kdo se vyznamenali a byli těžce raněni u Borodina, upadla do mdlob a báli se, aby se jí horečka nevrátila. Ale mdloba neměla, bohudík, následků.

Navštívil ji jiný zármutek. Gavrila Gavrilovič zeznul a zanechal jí veškeré jmění. Ale dědictví jí netěšilo; truchlila upřímně s ubohou Praskovjou Petrovnou, zaklínala se, že se s ní nikdy nerozloučí; obě opustily Nenaradovo, místo smutných vzpomínek, a odjely na ***ský statek.

I tam se točili ženiši kolem milé a bohaté nevěsty; neposkytovala však nikomu nejmenší naděje. Matka jí mnohdy domlouvala, aby si vybrala manžela; ale Marja Gavrilovna kroutila hlavou a stávala se zádumčivou. Vladimíra už nebylo; umřel v Moskvě den před vstupem Francouzů. Památka na něho byla pro Mášu posvátnou; schovávala aspoň všechno, co jí ho připomínalo. Knihy, které kdysi přečetl, jeho kresby, noty a verše, které pro ni přepisoval. Sousedé, když se všechno dověděli, divili se

její stálosti a zvědavě čekali hrdinu, který bude konečně triumfovat nad smutnou věrností této panenské Artemidy.

Mezitím se vojna slavně skončila. Pluky se vracely z ciziny. Kapely hrály dobyté písničky: Vive Henri-Quatre, tyrolské valčíky a arie z Giocondy. Důstojníci, kteří odešli na tažení téměř jako výrostci, vraceli se ověšení řády a zmužnělí ve válečném vzduchu. Vojáci vesele mezi sebou hovořili, vplétající do řeči slova německá a francouzská. Nezapomenutelná doba! Doba slávy a nadšení! Jak prudce bilo ruské srdce při slově otčina! Jak sladké byly slzy při shledání! S jakou jednomyslností jsme spojovali city národní hrdosti s láskou k říši! A pro říši, jaká to byla chvíle!

Ženy, ruské ženy si tenkrát nebyly podobny. Jejich obvyklý chlad zmizel. Jejich nadšení bylo opravdu opojné, když, vítající vítěze, křičely: hurá!

A čepečky litaly vzduchem.

Kdo z tehdejších důstojníků nepřizná, že je ruské ženě zavázán největší, nejdrahocennější odměnou...?

V této nádherné době žila Marja Gavrilovna s matkou v ***ské gubernii a neviděla, jak obě hlavní města slavila návrat vojsk. Ale v okresech a vesnicích bylo všeobecné nadšení snad ještě větší. Objevení důstojníka na oněch místech bylo pro něho opravdovým triumfem a milovník ve fraku měl v jeho sousedství špatnou posici.

Řekli jsme už, že přes svůj chlad byla Marja Gavrilovna stále jako dřív obklopena ctiteli. Ale všichni musili ustoupit, když se v jejich zámku objevil raněný

husarský plukovník Burmin, s Jiřím v knoflíkové dírcce, interesantně bledý, jak říkaly tamější slečny. Bylo mu asi šestadvacet roků. Přijel na dovolenou na své statky, které byly v souseství vesnice Marji Gavrilovny. — Marja Gavrilovna ho silně vyznamenávala. V jeho přítomnosti obvyklá její zádumčivost mizela. Nebylo lze říci, že s ním koketovala; ale básník, pozoruje její chování, by řekl:

Se amor non i, che dunque... ?

Burmin byl opravdu velmi milý mladý muž. Měl právě to, co se ženám líbí: smysl pro to, co se sluší, pozorný takt bez jakékoliv náročnosti a bezstarostnou ironii. Jeho chování k Marji Gavrilovně bylo prosté a volné; ale ať řekla neb dělala, co dělala, jeho duše a zraky stopovaly jen ji. Zdálo se, že je tichých a skromných mravů, ale jeho řeč ujišťovala, že byl kdysi strašným zbujníkem, což mu však neškodilo v očích Marji Gavrilovny, která (jako všechny mladé dámy vůbec) ráda promíjela nevázanosti, ukazující smělost a ohnivost povahy.

Nejvíce však... (více než něžnosti, více než příjemný hovor, více než interesantní bledost, více než zavázaná ruka), nejvíce však její fantasmii a zvědavost dráždilo mlčení mladého husara. Nemohla se mýlit v tom, že se mu líbí; pravděpodobně i on při svém rozumu a zkušenosti mohl už vypozerovat, že ho vyznamenává: jak to, že ho neviděla až dosud u svých nohou a neslyšela ještě jeho vyznání ? Co ho zdržovalo ? Plachost, hrdost nebo koketerie lstivého dobyvatele srdcí ? To jí bylo záhadou. Když se byla o tom hodně napřemýšlela, rozhodla se, že jedinou příčinou jeho

chování je plachost, a umínila si povzbudit ho větší pozorností a podle okolností i něžností. Připravovala zcela neočekávané rozuzlení a netrpělivě očekávala chvíle, romantického objasnění. Tajemství ať už jakéhokoliv druhu trápí vždy ženské srdce. Její vojenské akce měly kýžený úspěch: Burmin aspoň upadl do takové zádumčivosti a jeho černé oči lpěly na Marji Gavrilovně s takovým ohněm, že rozhodná chvíle byla, jak se zdálo, už blízka. Sousedé mluvili o svatbě jako o věci už hotové, a dobrá Praskovja Petrovna měla radost, že si její dcera konečně našla vhodného ženicha.

Stařenka jednou seděla sama v saloně, vykládajíc si grand' patience, když Burmin vstoupil do pokoje a ihned se ptal po Marji Gavrilovně. „Je na zahradě,“ odpověděla stařenka. „Jděte k ní, budu vás tady očekávat.“ Burmin odešel a stařenka se pokřižovala a pomyslela si: snad to dnes skončí!

Burmin našel Marju Gavrilovnu u rybníka pod vrbou s knihou v ruce jako opravdovou hrdinku románu.

Marja Gavrilovna po prvních otázkách přestala schválně udržovat hovor, zesilujíc tak vzájemné rozpaky, jichž bylo možno se zbavit jen náhlým a rozhodným vysvětlením. Tak se také stalo: Burmin, cítě obtížnost své situace, prohlásil, že už dávno hledal příležitost odhalit jí své srdce, a žádal o chvíli pozornosti. Marja Gavrilovna na znamení souhlasu zavřela knihu a sklopila oči.

„Mám vás rád,“ řekl Burmin, „mám vás vášnivě rád...“ (Marja Gavrilovna se začervenala a sklonila hlavu ještě

níž.) „Jednal jsem neopatrně, poddávaje se milému zvyku denně vás vidět a slyšet...“ (Marja Gavrilovna si vzpomněla na první dopis St. Preuxův.) „Ted už je pozdě bojovat proti svému osudu; vzpomínka na vás, na váš milý, neporovnatelný obraz bude ode dneška mukou i radostí mého života; ale zbývá mi ještě těžká povinnost, odhalit vám strašné tajemství a položit mezi nás nepřekročitelnou hráz...“ — „Byla tu vždy,“ přerušila ho živě Marja Gavrilovna, „já nemohla nikdy být vaší ženou...“ — „Vím,“ odpověděl jí tiše, „vím, že jste jednou milovala, ale smrt a tři léta smutku... Dobrá, milá Marjo Gavrilovno! Nesnažte se zbavit mě poslední útěchy. Myšlenka, že byste souhlasila založit mé štěstí, kdyby... mlčte, pro Boha, mlčte. Mučíte mě. Ano, vím, cítím, že byste byla mou, ale — já, tvor nejnešťastnější... já jsem ženat!“

Marja Gavrilovna se na něho udiveně podívala.

„Jsem ženat,“ pokračoval Burmin; „jsem už čtvrtý rok ženat a nevím, kdo je má žena, ani kde je, ani zda se s ní kdy shledám.“

„Co to říkáte?“ vykřikla Marja Gavrilovna. „Jak je to divné! Pokračujte; potom vám řeknu... ale pokračujte, pro milosrdenství Boží.“

„Začátkem roku 1812,“ řekl Burmin, „spěchal jsem do Vílna, kde byl můj pluk. Když jsem jednou pozdě večer přijel na stanici, chtěl jsem poručit, aby co nejdříve přepřáhli koně, když se náhle zdvihla strašná metelice a dozorce i vozkové mi radili, abych počkal. Poslechl jsem,

ale zmocnil se mne nepochopitelný neklid; zdálo se mi, jako by mě někdo postrkoval. Mezitím se metelice neuklidňovala; nevydržel jsem, rozkázal jsem znovu, aby zapřáhli, a jel jsem rovnou do bouřky. Vozku napadlo jet řekou, což nám mělo zkrátit cestu o tři versty. Břehy byly zaváty; vozka minul ono místo, kde jsme měli vyjet na cestu, a tak jsme se octli v neznámém kraji. Bouřka řádila s prudkostí stále stejnou; spatřil jsem světélko a poručil jsem jet tam. Přijeli jsme do vesnice; v dřevěném kostele bylo světlo. Kostel byl otevřen, za zdí stálo několik saní; po chrámové předsínce chodili lidé. „Sem! Sem!“ vykřiklo několik hlasů. Poručil jsem vozkovi, aby tam jel. „Prosím tě, kde ses zdržel?“ řekl mi kdosi; „nevěsta je v mdlobách; kněz neví, co má dělat; chystali jsme se jet zpátky. Vylez honem!“ Vyskočil jsem mlčky ze saní a vstoupil do kostela slabě osvětleného dvěma nebo třemi svíčkami. Děvče sedělo na lavičce v temném koutě kostela; jiná jí třela spánky. „Sláva Bohu,“ řeklo druhé děvče, „přijel jste v poslední chvíli. Slečnu jste div neutrápil.“ Starý kněz přistoupil ke mně s otázkou: „Poroučíte začít?“ — „Začněte, začněte, otče!“ odpověděl jsem roztržitě. Děvče zdvihli. Zdálo se mi, že není ošklivá... Nepochopitelná, neodpustitelná lehkomyšlnost... stanul jsem vedle ní před oltářem; kněz spěchal. Tři muži a komorná podporovali nevěstu a obírali se jen jí. Oddali nás. Polibte se, řekli nám. Má žena obrátila ke mně svou bledou tvář. Chtěl jsem ji už políbit... Ona vykřikla. „Ach, to není on! To není on!“ a skácela se bez sebe. Svědci vyvalili na mne své polekané oči. Obrátil jsem

se, vyšel bez jakýchkoliv překážek z kostela, skočil jsem do vozu a vykřikl: „Jed!“

„Pane Bože!“ vykřikla Marja Gavrilovna, „a vy nevíte, co se stalo s vaší ubohou ženou?“

„Nevím,“ odpověděl Burmin, „nevím, jak se jmenuje vesnice, kde jsem se oženil. Nepamatuji se, z které stanice jsem vyjel. V oné době jsem přikládal svému zločinnému kousku tak málo důležitosti, že jsem usnul, když jsem odjel z kostela, a vzbudil se druhého dne ráno až na třetí stanici. Sluha, který byl tenkrát se mnou, umřel na tažení, takže nemám naděje vyhledat tu, s níž jsem ztropil tak krutý žert a která je teď tak krutě pomstěna!“

„Pane Bože, Pane Bože!“ řekla Marja Gavrilovna a chytila ho za ruku. „Tak to jste byl vy a vy mě nepoznáváte?“

Burmin zbledl... a vrhl se jí k nohám...

STANIČNÍ DOZORCE

Kdo neproklínal staniční dozorce, kdo jim nenadával ?

Kdo nechtěl v chvíli hněvu od nich knihu stížností, aby do ní napsal zbytečnou stížnost na ublížení, hrubost a nesprávnost? Kdo je nepokládá za vyvrhele lidského pokolení, rovné v tom nebožtíkům kancelářským škrabákům nebo aspoň muromským loupežníkům? Ale buďme spravedliví, snažme se vmyslit se do jejich postavení a snad budeme o nich soudit mnohem vlídněji. Co je to staniční dozorce? Opravdový mučedník 14. třídy, kterého jen jeho úřední hodnost chrání před bitím, a ani to ne vždy (odvolávám se na svědomí svých čtenářů). Jaká je povinnost toho diktátora, jak ho nazývá žertovně kníže Vjazemskij? Není to opravdová káznice? Nemá klidu ve dne ani v noci. Cestovatel vylévá všechnu mrzutost nahromaděnou za dobu nudné jízdy na dozorce. Nesnesitelné počasí, špatná cesta, tvrdohlavý vozka, líní koně — vším je vinen dozorce. Při vstupu do jeho ubohého obydlí dívá se projíždějící poutník na něho jako na nepřítele; dobře ještě, když se mu podaří brzy se nezvaného hosta zbavit; ale nemá-li náhodou koně... Pane Bože! jaké nadávky, jaké hrozby se sypou na jeho hlavu! V dešti a marastu je nucen běhat po hospodářstvích; v bouřce, v tříkrálovém mrazu vybíhá do předsíně, aby si aspoň na chvíli oddechl od křiku a ran podrážděného cestovatele. Přijede

generál; třesoucí se dozorce mu dá poslední dvě trojky, mezi nimi kurýrskou. Generál odjede a neřekne ani: zaplať Pán Bůh. Za pět minut rolničky...! a polní kurýr mu hází na stůl svůj cestovní výkaz...! Vnikněmež pěkně do toho všeho a místo nevole se naplní srdce naše upřímným soucitím. Ještě několik slov: za dvacet let jsem projedil Rusko všemi směry; znám téměř veškeré poštovní trati; znám několik pokolení vozků; málokterého dozorce neznám osobně, s málokterým jsem neměl co dělat; zajímavou zásobu cestovních svých pozorování doufám vydat v době nepříliš vzdálené; prozatím jen řeknu, že stav staničních dozorců je veřejnému mínění představován ve falešném světle. Tito tolik pomlouvaní dozorcí jsou vesměs lidé pokojní, od přírody úslužní, velmi společenští, skromní ve svých nárocích na vyznamenání a nepříliš žádostiví peněz. Z hovorů s nimi (jimiž nesprávně opovrhují páni cestovatelé) je možno načerpat mnoho věcí zajímavých a poučných. Co se mne týče, přiznávám se, že dávám besedě s nimi přednost před řečmi nějakého úředníka 6. třídy, cestujícího ve služební záležitosti.

Lze lehce uhadnout, že mám přátele v počestném stavu dozorců. Památka na jednoho z nich je mi opravdu drahou. Okolnosti nás kdysi sblížily a chci si dnes se svými milými čtenáři pobesedovat právě o něm.

Roku 1816, v měsíci máji, jsem náhodou projížděl —skou gubernií po trati dnes už odstraněné. Byl jsem v nízké služební třídě, jel jsem s přepřahanými koni a

platil cestovné za dva koně. Proto nedělali dozorcí se mnou mnoho okolků a často jsem bral násilím to, co mi podle mého mínění po právu náleželo. Jsa mlád a horkokrevný, byl jsem rozhořčen na podlost a malodušnost dozorce, když dával trojku připravenou pro mě k vozu nějakého vysokého pána. Právě tak dlouho jsem si nemohl zvyknout na to, že vybíravý sluha mne při obědě u gubernátora, když nesl mísu, vynechává. Nyní se mi zdá, že to i ono odpovídá řádu věcí. Opravdu, co by s námi bylo, kdyby místo všeobecně pohodlného pravidla: Važ si hodnotu hodnoti! bylo užíváno jiného, na příklad: Važsi rozum rozumu? Jaké spory by vznikly? A u koho by začínali sluhové podávat jídla? Ale vrátím se k svému vypravování.

Den byl parný. Tři versty před stanicí *** začínalo krápat a za minutu mě průtrž mračen promočila tak, že na mně nezůstalo suché nitky. Když jsem přijel na stanicí, bylo první mou starostí převléknout se, druhou vyžádat si čaje. „Hej, Duňo!“ vykřikl dozorce, „postav samovar a jdi pro smetanu!“ Při těch slovech vyšla z prostoru za přehradou čtrnáctiletá dívka a běžela do předsíně. Její krása mě zarazila. „To je tvá dcerka?“ zeptal jsem se dozorce. „Dcerka, prosím,“ odpověděl s pohledem vyjadřujícím uspokojenou samolibost; „a taková je rozumná, taková šikovná, celá nebožka matka.“ Tu začal opisovat můj cestovní výkaz a já si začal prohlížet obrázky, kráslicí jeho skromný, ale čistý příbytek. Byl na nich zobrazen příběh ztraceného syna: Na prvním úctyhodný stařec v

županu a vysoké noční čepici propouští neklidného mladíka, který se spěchem přijímá jeho požehnání a měšec s penězi. Na druhém bylo zobrazeno ostrými rysy prostopášné chování mladého muže: sedí u stolu, obklopen falešnými přáteli a nestoudnými ženami. Dále mladík, který všechno venkoncem probil, pase — v košili a třírohém klobouku — stádo prasat a dělí se s ním o jídlo; v jeho tváři je hluboký smutek a pokání. Nakonec je zobrazen jeho návrat k otci; dobrý stařec v téže noční čepici a županu vybíhá mu naproti: ztracený syn klečí na kolenou; v pozadí zabíjí kuchař vykrmené tele a nejstarší bratr se ptá sluhů na příčinu takové radosti. Pod každým obrazem jsem si přečetl příslušné německé verše. Na to všechno se dodnes pamatuji právě tak jako na kořenáče s balzaminami a na postel se strakatou záclonou a na ostatní předměty, které v tu chvíli byly kolem mne. Vidím jako dnes i dozorce, svěžího a bodrého padesátníka, a jeho dlouhý zelený kabátec s třemi medailemi na vybledlých stužkách.

Neměl jsem ještě ani kdy zaplatit svému starému kočímu, když se Duňa vrátila se samovarem. Malá koketka zpozorovala na prvý pohled dojem, který u mne vzbudila; sklopila velké modré oči; začal jsem s ní rozmlouvat, odpovídala mně beze vši plachosti, jako děvče, které vidělo svět. Nabídl jsem jejímu otci číši punče; Duni jsem podal číšku čaje a začali jsme všichni tři rozprávět, jako bychom se znali sto let.

Koně byli už dávno připraveni a já jsem se stále ještě nechtěl rozloučit s dozorcem a jeho dcerkou. Konečně jsem se s nimi rozloučil; otec mi přál šťastnou cestu a dcerka mě vyprovodila. V předsíni jsem se zastavil a žádal ji o dovolení, abych ji mohl políbit; Duňa souhlasila...

Dlouho bych musil počítat polibky, které jsem dostal od těch dob, co se tím zabývám, ale ani jeden nezanechal ve mně tak dlouhé a příjemné vzpomínky.

Minulo několik let a okolnosti mě přivedly na touž trať, v táž místa. Vzpomněl jsem si na dceru starého dozorce a zaradoval jsem se při myšlence, že ji opět spatřím. Možná, že však starý dozorce, myslel jsem si, je už vyměněn; Duňa patrně je už vdána. I myšlenka na smrt jeho nebo její kmitla mi hlavou a blížil jsem se ke stanici *** se smutnou předtuchou. U pošty stáli koně. Vstoupil jsem do pokoje a ihned jsem poznal obrázky představující příběh ztraceného syna; stůl i postel stály na starých místech; ale na oknech už nebyly květiny a všechno kolem bylo sešlé a zanedbané. Dozorce spal přikryt kožichem; můj příjezd ho probudil; byl to opravdu Samson Vyrin; ale jak zestárl! Co se chystal opsat si můj cestovní výkaz, díval jsem se na jeho šediny, na hluboké vrásky, na dávno neholené tváře, na shrbená záda — a nemohl jsem se vynadivit, jak tři nebo čtyři léta mohla změnit dobrého muže ve vetchého starce. „Poznals mě?“ zeptal jsem se ho; „jsme staří známí.“ — „Možná,“ odpověděl mrzutě, „jezdi tudy mnoho lidí; mnoho cestujících u mne bylo.“ — „Je zdráva tvá Duňa

?“ pokračoval jsem. Stařec se zamračil. „Sám Pán Bůh ví,“ odpověděl. — „Tak ona tedy je vdaná?“ řekl jsem. Stařec se tvářil, jako by mou otázku neslyšel, a četl šeptem dále můj cestovní výkaz. Přestal jsem se ho vyptávat a poručil jsem, aby postavili na čaj.

Začala mě trápit zvědavost a doufal jsem, že punč rozváže mému starému známému jazyk.

Nezmýlil jsem se: stařec neodmítl nabídnutý pohár. Zpozoroval jsem, že rum rozehnal jeho mrzutost. Při druhé číši se stal hovorným; vzpomněl si nebo se tvářil, jako by si na mne vzpomněl, a slyšel jsem od něho vypravování, které mě v té době silně zaujalo a dojalo.

„Tak vy jste znal mou Duňu. Kdopak by ji neznal? Ach Duňo, Duňo! Jaká to byla holka! Každý, kdo jel stanicí, ji pochválil, nikdo nepohanił. Dámy jí dávaly ta šáteček, ona náušnice. Páni, kteří projížděli, schválně tu dělali zastávku pod záminkou oběda nebo večere, ale ve skutečnosti jen proto, aby se na ni mohli déle dívat. Stávalo se, že pán sebe rozhněvanější v její přítomnosti ztichne a milostivě se mnou rozmlouvá. Věříte-li pane: kurýři, polní myslivci s ní mluvivali až půl hodiny. Točila celým domem; co uklidit, co připravit, na všechno měla kdy. A ani já, hlupák stará, se nemohl na ni dost vynadívát a z ní dost vynaradovat; copak jsem neměl rád svou Duňu, nemazlil jsem se se svým dítětem; copak neměla krásný život? Ale ne, záříkání ti od neštěstí nepomůže; co je ti souzeno, to tě nemine.“ A tu mi začal podrobně vypravo-

vat celé své hoře. — Před třemi lety jednoho zimního večera, když dozorce linkoval novou knihu a jeho dcera si za přehradou šla šaty, přijela trojka a vstoupil cestující v čerkeské čapce, vojenském plášti, zabalený šálem, a žádal koně. Všichni koně byli rozesláni. Při této zprávě zdvihl cestující hlas a knutu; ale Duňa, která byla na takové scény zvyklá, vyběhla před přehradu a laskavě se obrátila k cestujícímu s otázkou: nebude-li si přát něco pojíst?

Dunino objevení mělo obvyklý účinek. Hněv cestujícího zmizel; souhlasil s tím, že na koně počká, a objednal si večeři. Když cestující smekl mokrou, chlupatou čapku, rozmotal šál a svlékl plášť, vyklubal se z něho mladý, urostlý husar, s černým knírkem. Usadil se u dozorce, začal vesele rozmlouvat s ním i s jeho dcerou. Přinesli večeři. Mezitím přišli koně a dozorce rozkázal, aby ihned bez krmení je zapřáhli do vozíku cestujícího; vrátiv se však, našel mladého muže ležet na lavičce téměř bez sebe; udělalo se mu špatně, rozbolela ho hlava, nebylo možno jet... Co dělat! Dozorce mu postoupil svou postel a bylo usneseno, nebude-li nemocnému zítra líp, poslat ráno do S... pro doktora.

Druhý den bylo husarovi hůř. Jeho sluha jel na koni do města pro doktora. Duňa mu zavázala hlavu šátkem smočeným v octě a sedla si se šitím u jeho posteje. Nemocný v přítomnosti dozorcově vzdychal a nemluvil téměř ani slova, ale vypil přece dva koflíky kávy a vzdychaje objednal si oběd. Duňa od něho neodcházela. Každou chvíli chtěl něco pít a Duňa mu přinášela hrníček

limonády, kterou připravila. Nemocný si ovlažoval rty a po každé, vraceje hrníček, na znamení vděčnosti tiskl slabou svou rukou ruku Duninu. Kolem poledne přijel doktor. Ohmatal nemocnému tepnu, promluvil s ním německy a prohlásil rusky, že potřebuje jen klidu a že za dva dny se bude moci vydat na cestu. Husar mu dal pětadvacet rublů za návštěvu a pozval ho k obědu; lékař souhlasil; oba jedli s velkou chutí, vypili láhev vína a rozešli se, jsouce navzájem s sebou spokojeni.

Minul ještě den a husar se docela uzdravil. Byl neobyčejně veselý, neúnavně žertoval hned s Duňou, hned s dozorcem; pohvizdoval si písničky, rozmlouval s cestujícími, zapisoval jejich cestovní výkazy do poštovní knížky a dobrému dozorci se tak zalíbil, že mu bylo líto, když se třetího dne musil se svým milým hostem loučit. Byla neděle; Duňa se chystala do kostela. Husarovi připravili vůz. Rozloučil se s dozorcem, štědře se mu odměnil za byt i stravu; rozloučil se s Duňou a nabídl se, že ji svezde do kostela, který byl na kraji vesnice. Duňa byla na vahách. „Co se bojíš?“ řekl jí otec; „vždyť Jeho Blahorodí není vlk a neukousne tě; svez se s ním do kostela.“ Duňa usedla do vozíku vedle husara, sluha vyskočil na kozlík, vozka hvízdal a koně se dali do klusu.

Ubohý dozorce nechápal, jak mohl sám své Duni dovolit, aby jela s husarem, jak byl zaslepen, a kam se tenkrát poděla jeho rozvaha. Neminulo ani půl hodiny, když začal tesknit a neklid se ho zmocnil do té míry,

že to nevydržel a šel sám na bohoslužby. Přicházejí ke kostelu, spatřil, že se lid už rozešel, ale Duňa nebyla ani za hřbitovní zdí, ani v kostelní předsíni. Vstoupil spěšně do kostela; kněz vycházel z prostory za oltářem; dáček zhášel svíčky, v koutě se ještě modlily dvě babičky; Duňa však v kostele nebyla. Ubohý otec se stěžil odhodlal zeptat se dáčka, zda byla na bohoslužbách. Dáček odpověděl, že nebyla. Dozorce šel domů polomrtev. Zbývala mu jediná naděje: Duňu z mladické lehkomyšlnosti snad napadlo jet až do nejbližší stanice, kde žila její kmotra. V mučivém rozechvění očekával návrat trojky, s kterou ji pustil. Vozka se nevracel. Konečně přijel k večeru sám a opilý s vražednou zprávou: „Duňa se vypravila z oné stanice s husarem dál.“

Stařec nesnesl svého neštěstí; ihned uleh do téže postele, kde den předtím ležel mladý podvodník. Ted, když uvážil všechny okolnosti, dovtípil se dozorce, že nemoc byla předstírána. Ubožák se rozstolil silnou horečkou; odvezli ho do S... a na jeho místo dali dočasně jiného. Týž lékař, který přijel k husarovi, léčil i jeho. Ujistil dozorce, že mladý muž byl zcela zdrav a že už tehdy tušil, že nemá dobrých úmyslů, ale mlčel ze strachu před jeho knutou. Ať už Němec mluvil pravdu, či se chtěl jen pochlubit svým důvtipem, ubohého nemocného tím ani za mák nepotěšil. Jakmile se uzdravil z nemoci, vyprosil si dozorce u S-ského poštmistra na dva měsíce dovolenou, neřekl nikomu o svém plánu ani slova a vydal se pěšky za svou dcerou. Z cestovního výkazu věděl, že rytmistr

Minskij jel ze Smolenska do Petrohradu. Vozka, který ho vezl, vypravoval, že Duňa po celou cestu plakala, ač, jak se zdálo, jela ze své vůle. „Snad,“ myslel si dozorce, „přivedu domů svou zbloudilou ovečku.“ S tou myšlenkou se dostal do Petrohradu, ubytoval se v ulici Izmajlovského pluku, v domě pensionovaného poddůstojníka, svého starého kamaráda ze služby, a začal své pátrání. Brzy se dozvěděl, že rytmistr Minskij je v Petrohradě a bydlí v Demuthově hostinci. Dozorce se odhodlal jít k němu.

Časně ráno přišel do jeho předsíně a prosil, aby oznámili Jeho Blahorodí, že ho chce vidět starý voják. Vojenský lokaj, čistící boty na kopytech, prohlásil, že pán spí a před jedenáctou nikoho nepřijímá. Dozorce odešel a vrátil se v ustanovenou dobu. Minskij k němu vyšel sám, v županu, v rudé čapce. „Copak chceš, brachu?“ zeptal se ho. Starcovo srdce vybuchlo, slzy se mu nahruly do očí a třesoucím se hlasem řekl jen: „Vaše Blahorodí! Budte tak milostivý...“ Minský se na něho rychle podíval, zrudl, vzal ho za ruku, odvedl do pracovny a zavřel za sebou dveře. „Vaše Blahorodí,“ pokračoval stařec. „Co padlo z vozu, po tom je veta. Vraťte mi aspoň mou ubohou Duňu. Vždyť jste se s ní už dost potěšil; nekažte ji zbytečně.“ — „Co se stalo, to se nedá odčinit,“ řekl mladý muž krajně zmaten; „jsem vinen vůči tobě a ochotně tě prosím za odpuštění, ale nemysli si, že bych mohl Duňu opustit: bude šťastna, dávám ti své čestné slovo. K čemu jí potřebuješ ty? Má mě ráda; odvykla dřívějšímu způsobu života. Ani ty, ani ona — oba nezapomenete na to, co se stalo.“ Pak mu vsunul něco

do manžety rukávu, otevřel dveře a dozorce, nevěda sám jak, octl se na ulici.

Dlouho stál nehnuté, konečně spatřil v manžetě svého rukávu svazek papírů; vyndal je a spatřil několik zmačkaných padesátirublových bankovek. Zase se mu nahrnuly slzy do očí, slzy nevole. Zmačkal papíry v chumáč, hodil je na zem, zadupal podpatkem a šel... Po několika krocích se zamyslel... a vrátil se... ale bankovek tam už nebylo. Dobře oblečený mladý muž ho spatřil, odběhl k drožce, spěšně usedl a vykřikl: „Jed...!“ Dozorce ho nepronásledoval. Rozhodl se, že odejde domů do své stanice, ale předem chtěl ještě jednou aspoň spatřit svou ubohou Duňu. Za tím účelem se vrátil za dva dny k Minskému; ale vojenský lokaj mu řekl hrubě, že pán nikoho nepřijímá, hrudí ho vytlačil z předsíně a zabouchl mu dveře před nosem. Dozorce chvilku postál, postál — a šel.

Téhož dne večer šel po Litějně ulici, dav sloužit bohoslužbu za všechny ztrápené a zkormoucené duše. Náhle se kmitl před ním švihácký kočár a dozorce poznal Minského. Kočár se zastavil až u podjezdu třípatrového domu a husar vyběhl na zápraž. Šťastný nápad mihl se dozorcovou hlavou. Vrátil se, a když byl dostihl kočího, zeptal se ho: „Či jsou to koně, brachu? Nejsou to koně Minského?“ „Ba že,“ odpověděl kočí, „a co chceš?“ — „Ale tohle: tvůj pán mi rozkázal, abych odnesl jeho Duni lístek, a já zapomněl, kde ta jeho Duňa bydlí.“ — „Tady přec, v prvním patře. Opozdil ses, brachu, se svým lístkem; ted už

je u ní sám.“ — „To nevadí,“ namítl dozorce, jehož srdce bylo v nevýslovném pohnutí, „děkuji, žes mě upozornil, já si už svou věc vyřídím.“ S těmi slovy stoupal po schodech.

Dveře byly zavřeny; zazvonil, minulo několik vteřin trapného očekávání. Klíč zaskřípí, otevřeli mu. „Bydlí zde Avdoťa Samsonovna?“ zeptal se. „Ano,“ odpověděla mladá služka; „co jí chceš?“ Dozorce vstoupil bez odpovědi do salonu. „To se nesmí!“ křičela za ním služka; „Advoťa Samsonovna má hosty!“ Ale dozorce neposlouchal a šel dál. Dva první pokoje byly tmavé, v třetím bylo světlo. Přistoupil k otevřeným dveřím a zastavil se. V nádherně vypraveném pokoji seděl zadumaně Minskij. Duňa, oblečená nanejvýš elegantně a módně, seděla na opěradle jeho křesla jako jezdčyně v anglickém sedle. Dívala se něžně na Minského, omotávajíc černé jeho kučery na své blýskavé prsty. Ubohý dozorce! Nikdy se mu nezdála jeho dcera tak krásná; mimoděk se v ní kochal. „Kdo je tam?“ zeptala se, nezdvíhajíc hlavy. Stále ještě mlčel. Nedostávajíc odpovědi, Duňa zdvihla hlavu... a s výkřikem padla na koberec. Polekaný Minskij se k ní vrhl, aby ji zdvihl, a vida náhle ve dveřích starého dozorce, nechal Duňu a přistoupil k němu, chvěje se hněvem. „Co chceš?“ řekl mu se zaťatými zuby. „Co se za mnou všude kradeš jako lupič? Chceš mě snad zabít? Marš ven!“ A chytiv silnou rukou starce za límec, vyhodil ho na schody.

Stařec se vzpamatoval až v bytě. Jeho přítel mu radil, aby si stěžoval; ale dozorce si věc promyslí, mávl rukou a

rozhodl se všeho nechat. Za dva dny se vypravil z Petrohradu zpátky do své stanice a začal zase vykonávat svou povinnost. „A tak tu žiji už třetí rok,“ skončil, „bez Duní a nemám o ní nej menší zprávy. Je živa či mrtva, ví Pán Bůh. Všechno se stává. Není první ani poslední, kterou oklamal projíždějící dareba, nechal si ji tam a pak odhodil. Mnoho je jich v Petrohradě, těch mladistvých hus, které jsou dnes v atlasu a aksamitu, a zítra, koukáš, metou ulice spolu s holotou z putyk. Když si tak někdy pomyslím, že snad i Duňa tam hyne, tak si mimoděk zahřeším a přál bych jí, aby byla pod zemí...“

To bylo vypravování mého přítele, starého dozorce, vypravování nejednou přerývané slzami, které si utíral malebně svým šosem jako horlivý Terentič v Dmitrijevně krásné baladě. Slzy byly částečně vzbuzeny punčem, kterého za dobu svého vypravování vytáhl pět sklenic; ale tak či onak, jeho slzy mě silně dojaly. Když jsem se s ním rozloučil, dlouho jsem nemohl zapomenout na starého dozorce, dlouho jsem přemýšlel o ubohé Duní.

Ještě nedávno, když jsem jel městečkem ***, vzpomněl jsem si na svého přítele; dozvěděl jsem se, že stanice, jejímž byl správcem, je už zrušena. Na mou otázku: „Je-li starý dozorce ještě živ?“ mi nemohl nikdo dát uspokojivou odpověď. Rozhodl jsem se, že navštívím známý kraj, a vzal jsem volné koně a pustil jsem se do vesnice N.

To bylo na podzim. Nebem táhla šedivá oblaka; s požatých polí dul chladný vítr, unášeje rudé a žluté listí se

stromů, které cestou provál. Přijel jsem do vsi při západu slunce a zastavil jsem se u pošty. Do předsíně (kde mě kdysi políbila ubohá Duňa) vešla tlustá žena a na mou otázku odpověděla, že je to rok, co starý dozorce umřel, že do jeho domu se nastěhoval sládek a ona že je jeho žena. Bylo mi líto mé marné vyjíždky a sedmi rublů, které jsem zbytečně vydal. — „Nač umřel?“ zeptal jsem se ženy. — „Upil se, holečku,“ odpověděla. „A kde ho pochovali?“ — „Za humny, vedle jeho nebožky ženy.“ — „Nemohl by mě někdo dovést k jeho hrobu?“ — „Pročpak ne. Hej, Vaňko, s tou kočkou sis nahrál už dost dlouho. Doprovod' pána na hřbitov a ukaž mu dozorcův hrob.“

Při těch slovech roztrhaný kluk, ryšavý a jednooký, ke mně vyběhl a ihned mě vedl za humna.

„Znals nebožtíka?“ zeptal jsem se ho cestou.

„Jakpak bych ho neznal! Naučil mě vytloukat písťalky. Někdy tak (dej mu Pán Bůh nebe!) jde z krčmy a my za ním: Dědečku, dědečku! Dejte nám oříšky! a on nás podělil oříšky. Stále si jen s námi hrál.“

„A co cestující, vzpomínají si na něho.“

„Teďka je málo cestujících; jen někdy sem zabloudí přísedící, a ten se o mrtvé nestará. Jen tuhle v létě přijela nějaká paní a vyptávala se na starého dozorce a šla k jeho hrobu.“

„Jaká paní?“ zeptal jsem se ho zvědavě.

„Krásná paní,“ odpověděl chlapec; „přijela na voze se šesti koňmi, s třemi malými chlapečky a s chůvou a s černým pejskem; jak jí řekli, že starý dozorce umřel, dala se

do pláče a řekla dětem: „Budte tu hodné, já si zajdu na hřbitov, Chtěl jsem se nabídnout, že ji dovedu. Ale paní řekla: „Já znám sama cestu/ A dala mně pěťák — taková hodná paní...!“

Přišli jsme na hřbitov, pusté, neohrazené místo, poseté dřevěnými kříži, neostíněné jediným stromem. Jakživ jsem neviděl tak smutného hřbitova.

„Tu je hrob starého dozorce,“ řekl mi chlapec, vyskočiv na hromadu písku, do níž byl zasazen černý kříž s bronzovou ikonou.

„A paní přišla sem?“ zeptal jsem se.

„Přišla,“ odpověděl Vaňka; „díval jsem se za ní z dálky. Lehla si tady a dlouho ležela. A pak šla paní do vsi a zavolala kněze, dala mu peníze a odjela, ale mně dala pěťák — báječná paní!“

I já dal chlapci pěťáček a nelitoval jsem ani vyjíždky, ani sedmi rublů, které jsem utratil.